

KESİT AKADEMİ DERGİSİ

ISSN: 2149-9225

The Journal of Kesit Academy

Dr. Öğr. Üyesi Samet ZENGİNOĞLU
Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek
Yüksekokulu, Dış Ticaret Bölümü
sametzenginoglu@gmail.com ORCID

“UZUN İNCE BİR YOL”: 14 NİSAN 1987
SONRASI TÜRKİYE-AVRUPA
BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNİN ULUSAL
MEDYA GÖRÜNÜMÜ

"A LONG AND NARROW PATH": AFTER 14
APRIL 1987 NATIONAL MEDIA IMAGE OF
TURKEY-EUROPEAN UNION RELATIONS

Geliş / Submitted / Отправлено: 31.12.2020
Kabul / Accepted / Принимать: 13.02.2021
Yayın / Published / Опубликованный: 25.03.2021

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Article Information

Research Article

Информация о Статье

Научная Статья

Atıf / Citation / Цитата

Zenginoğlu, S. (2021). "Uzun İnce Bir Yol": 14 Nisan 1987 Sonrası Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Ulusal Medya Görünümü. *Kesit Akademi Dergisi*, 7 (26), 87-99.

Zenginoğlu, S. (2021). "A Long and Narrow Path": After 14 April 1987 National Media Image of Turkey-European Union Relations. *The Journal of Kesit Academy*, 7 (26), 87-99.

 10.29228/kesit.48702

Bu makale İntihal.net tarafından taranmıştır.

This article was checked by Intihal.net.

Эта статья была проверена Intihal.net

intihal.net

KESİT AKADEMİ DERGİSİ

ISSN: 2149-9225

The Journal of Kesit Academy

“UZUN İNCE BİR YOL”: 14 NİSAN 1987 SONRASI TÜRKİYE-AVRUPA
BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNİN ULUSAL MEDYA GÖRÜNÜMÜ

"A LONG AND NARROW PATH": AFTER 14 APRIL 1987 NATIONAL MEDIA
IMAGE OF TURKEY-EUROPEAN UNION RELATIONS

Dr. Öğr. Üyesi Samet ZENGİNOĞLU

Öz: Türkiye'nin II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'da temelleri atılan entegrasyon hareketi (bugünkü adı ile Avrupa Birliği) ile ilişkilerinin temelleri 31 Temmuz 1959 tarihindeki ortak üyelik başvurusu ile başlamıştır. Bu ilk aşamadan bugüne ilişkiler bazı dönemlerde ilerlemeler kaydetmiştir, bazı dönemlerde durağan bir seyir takip etmiştir, bazı dönemlerde ise birtakım krizlerle karşılaşmıştır. Yarım yüzyılı aşan bir zaman dilimini kapsayan bu süreçte birçok dönüm noktası yaşanmıştır. İlk başvuru sürecinden Gümrük Birliği kararına ve tam üyelik müzakerelerine değin bu dönüm noktalarını analiz edebilmek mümkündür. Şüphesiz 14 Nisan 1987 tarihinde gerçekleştirilen tam üyelik başvurusu da bu dönüm noktalarından birisini temsil etmektedir. Turgut Özal dönemi Türk dış politikası açısından bu adım önemli bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Bu çalışma, bu gelişmenin Türkiye'de ulusal basına ne şekilde yansıdığını, bu yansımaların ilişkiler açısından hangi ipuçlarını ihtiva ettiğini analiz etme amacını taşımaktadır. Bu amaç kapsamında, başvuru sonrasında 15 ve 16 Nisan 1987 tarihlerinde *Cumhuriyet*, *Günaydın*, *Milliyet*, *Sabah* ve *Tercüman* gazetelerinde başvuruya ilişkin yansımalar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Türkiye, Medya.

Abstract: The roots of Turkey's relations with the integration movement (now called the European Union), founded in Europe after the World War II, dates back to the applied for association on July 31, 1959. As of this initial phase, relations have shown progress in some periods, whereas they have followed a stable course or encountered some crises in other periods. Various milestones have been experienced in this process covering more than half a century. It is possible to examine these milestones from the initial application process to the Customs Union decision and full membership negotiations. The application for full membership on April 14, 1987 represents one of these milestones. This step was considered a significant development in terms of Turkish foreign policy during the Turgut Özal period. The aim of the study is to analyze how the development is reflected in the national

press of Turkey and what clues these reflections represent in terms of relations. Reflections on the application were examined in the newspapers including *Cumhuriyet*, *Günaydın*, *Milliyet*, *Sabah* and *Tercüman* on April 15 and 16, 1987 following the application.

Keywords: European Union, Turkey, Media.

GİRİŞ

Türk dış politikasında Avrupa entegrasyon sürecinin tarihsel temellerini politik, kültürel ve ekonomik ilişkiler nazarında Türk modernleşmesinin başlangıcına değin götürebilmek olanaklıdır. Hukuki satıhta ise 31 Temmuz 1959 tarihli ortak üyelik başvurusu ile bir temel inşâ edildiği görülmüştür. Bu süreçten 3 Ekim 2005 tarihinden itibaren başlayan tam üyelik müzakerelerine değin ilişkiler birçok dönüm noktası yaşamıştır (dönüm noktaları ve ilişkilerin genel boyutu açısından bkz. Müftüler-Baç, 2016; Aktaş, 2019; Ayata ve Ercan, 2016; Çalış, 2015; Ercan, 2018; Hergüner ve Kalkan, 2017; Kışman ve Özek, 2020; Alessandri, 2010; Sandalcılar ve Erdoğan, 2017; Türe, 2018; Szigetvari, 2014; Aybey, 2004). Bu çalışma ise bu dönüm noktalarından 14 Nisan 1987 tarihli tam üyelik başvurusuna odaklanmaktadır.¹ İlgili odak kapsamında başvurunun ulusal medyaya ne şekilde yansıdığı ise çalışmanın temel sorunsalını oluşturmaktadır. 15 ve 16 Nisan 1987 tarihlerinde *Cumhuriyet*, *Günaydın*, *Milliyet*, *Sabah* ve *Tercüman* gazetelerinde yer alan tezahürler bu eksende incelenmiştir.

14 Nisan 1987 tarihinde Devlet Bakanı Ali Bozer'in Brüksel'e Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) tam üyelik başvuru mektubunu iletmesi sonrasında başvuruya dair hem olumlu yaklaşımların hem de temkinli ve şüpheli yaklaşımların olduğu görülmüştür. Bu bağlamda çalışma ekseninde beş faktöre odaklanılmıştır. İlk olarak genel perspektiften gazetelerin bu gelişmeye olan yaklaşımları değerlendirilmiştir. Bunun yanında olası üyeliğin neler getireceğine ve Türkiye'nin sorumluluklarına dair hangi faktörlerin ön plana çıkarıldığına dair argümanlar, maddeler nazarında ifade edilmiştir. İkinci olarak, siyasi parti liderlerinin tam üyelik başvurusu sonrası yapmış oldukları açıklamalar analiz edilmiştir. Üçüncü olarak, köşe yazarlarının demokrasi vurgusu bağlamında bu hamleyi nasıl ifade ettikleri analiz edilmiştir. Dördüncü olarak, kamuoyunun bu gelişme karşısındaki tutum ve görüşleri ele alınmıştır. Beşinci olarak, Avrupa basınının bu hamleyi ne şekilde değerlendirdiklerine dair ulusal medyada yer alan söylemler sunulmuştur. Bu beş faktörün haricinde sonuç ve değerlendirme bölümünde ise tam üyelik başvurusundan bugüne aradan geçen süre kapsamında ilişkiler açısından değişen ve süreklilik arz eden faktörlerin ve argümanların neler olduklarına dair tespitler ortaya konulmuştur.

1. Ulusal Medyaya Yansıyan Genel Perspektif

14 Nisan 1987 tarihinin ardından ulusal medyada bu gelişme yankı bulmuştur. Özellikle 15 Nisan 1987 tarihinde *Tercüman* ve *Milliyet* gazeteleri Özal'ın süreci "uzun ince bir yol" olarak değerlendirmesine atıfta bulunmuşlardır:

¹ Tam üyelik başvurusuna yönelik Özal dönemi Türk dış politikası temelindeki çalışmamız, daha ekonomi-politik bir kapsama sahip olup bu çalışmada farklı bir bağlamı analiz etmiştir. İlgili çalışma için bkz. (Zenginoğlu, 2018).

Görsel 1. “Özal AET Üyeliğini Değerlendirdi: ‘Uzun İnce Bir Yol’

Kaynak: (Tercüman, 15 Nisan 1987).

Bu paylaşımda yer alan ABD Kongresi'nde karşılaşılan zorluklar hatırlatması, bir bakıma gelişmenin dengeleyici boyutu olarak da değerlendirilebilir. İlgili haberde, Özal'ın sürecin zorluğuna dair yapmış olduğu vurguya dikkat çekilmektedir. Bu zorlu sürecin on yıl içerisinde nihayete ereceği ve tam üyelik ile sonuçlanacağı da paylaşılan argümanlar arasında yer almaktadır. Nitekim 15 Nisan 1987 tarihli Milliyet gazetesinin ilk sayfasında bu detaya yer verilmektedir:

Görsel 2. “10 Yılda AET'deyiz”

Kaynak: (Milliyet, 15 Nisan 1987).

Aynı tarihte Günaydın gazetesinin sürece daha temkinli ve hatta eleştirel yaklaştığını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Nitekim ilk sayfada, “Ortak Pazar’a dün başvurduk ama gerçek şu: AVRUPA BİZİ İSTEMİYOR” başlığı ile karşılaşılmakta ve Avrupa’dan gelen tepkilere dair yansımalar sunulmaktadır. Örneğin, başvurunun ardından ilk tepkinin Sosyalist gruptan geldiği belirtilmekte ve grup başkanı Rudi Arnt’ın “demokratik olmayan bir ülke Avrupa Ekonomik Topluluğu’na giremez” şeklindeki ifadesine yer verilmektedir (Günaydın, 15 Nisan 1987: 1). Ayrıca haberin devamı mahiyetindeki bölümde de yine yukarıda ifade edilen en az on yıl bekleneceğine dair vetireler paylaşılmaktadır (bkz. Görsel 3). Bu bağlamda müteakip ekseninde Başbakan Özal’ın “İşimiz Zor” açıklamasına odaklanılmakta ve şu ifadeleri paylaşılmaktadır: “Bizden evvel topluluğa giren ülkelerden müzakereleri 9 yıl sürenler var, bunun bizim için daha zor olacağı muhakkaktır. Halkı Müslüman olan ve topluluğa üye olacak tek ülkeyiz. Orta çağda değil ama bu konuyu istismar edecekler çıkacaktır” (Günaydın, 15 Nisan 1987: 5). Do-

layısıyla başvuru sonrasında genel manada bir temkinli yaklaşımdan söz etmek mümkündür.

Görsel 3. “Avrupa’nın Kapısını Çaldık Ama En Az 10 Yıl Bekleyeceğiz”

Kaynak: (Günaydın, 15 Nisan 1987).

Nitekim, Ali Bozer’in Brüksel dönüşü sonrasında; “bugün bizim AET’ye başvurumuz yarın AET’ye tam üyeliğimiz anlamında değildir” demesi bu yaklaşımı teyit eden bir argüman olarak değerlendirilebilir (Cumhuriyet, 16 Nisan 1987: 13). Bu noktada ayrıca Bozer’in sürece dair Atina’ya binaen “AET bir tek ülkenin ipoteğinde değildir” şeklindeki açıklaması (Tercüman, 16 Nisan 1987: 1), ilişkilerin başlangıcından itibaren Avrupa entegrasyon süreci nazarında müşahede edilen Türkiye-Yunanistan rekabetini bir kez daha göstermiştir.

16 Nisan 1987 tarihinde, Milliyet gazetesi sürece farklı bir perspektiften yaklaşarak dönemin on iki AET ülkesinin Türkiye’nin üyeliğine karşı olduğunu zikretmekte ve “hayırcılar”ın altı gerekçesini şu şekilde sıralamaktadır (Milliyet, 16 Nisan 1987: 1):

- İnsan hakları, demokrasi,
- Topluluk yardım fonlarından kendi paylarına düşenin azalacak olması,
- Türkiye’nin Topluluk bütçesine ek yük getirecek olması,
- Türk işçilerine tanınacak serbest dolaşım hakkı,
- Akdeniz ürünlerinde topluluk içinde artacak rekabet,
- Topluluğun henüz Yunanistan, İspanya ve Portekiz’i hazmedememiş olması.

Altı maddede yer alan faktörler göz önünde bulundurulduğunda, bir bakıma ilişkilerin kronikleşen başlıklarının var olduğunu görmek olasıdır. Öyle ki, hazmetme sorunu, 2004 yılındaki Birliğin beşinci genişlemesi sonrasında da gündeme gelecektir. Hatta insan hakları ve demokrasi açısından 21. yüzyılın ilk çeyreği itibarıyla de her iki taraf açısından bir mutabakatın inşa edildiğini belirtmek güçtür. Haberde yer alan demokrasi vurgusuna yine 16 Nisan 1987 tarihinde Cumhuriyet gazetesinde farklı bir bağlamda karşılaşılmaktadır (bkz. Görsel 4). Bu bağlam, TÜSİAD’ın “AET için önce demokrasi” vurgusu ile hazırlamış olduğu “Avrupa Topluluğu ve Türkiye’nin Tam Üyeliği Sorunu” başlıklı raporu temsil etmektedir.

Görsel 4. TÜSİAD: AET İçin Önce Demokrasi”

Kaynak: (Cumhuriyet, 16 Nisan 1987).

Raporda, AET'ye tam üyelik başvurusu yapan Türkiye'nin demokratik çerçeve, insan hakları ve sendikal ilişkiler konularında yapılabileceklerinin bir an önce gerçekleştirmesinin özel bir önem arz etmesi vurgusu yer almakta olup şu hususlara dikkat çekilmiştir (Cumhuriyet, 16 Nisan 1987: 13):

- Avrupa Topluluğu da dahil bütün ekonomik sorunların tek bir bakanlıkta toplanması ve bu bakanlığın önemli iç ve dış merkezlerde ofisinin bulunması sağlanmalıdır.
- Bütçede giderler ve gelirlerini denk hale getirecek, kısa vadeli iç borçlanmayı azaltacak radikal bir bütçe reformu yapılmalıdır.
- Özelleştirme çalışmaları hemen başlatılarak, sermaye piyasası canlandırılmalıdır.
- Sermaye piyasası ve banka modernizasyonu ile ilgili olarak alınan tedbirler, topluluktaki gelişmeler de nazara alınarak süratle sonuçlandırılmalıdır.
- Enflasyonist gelişmeleri önleme amacıyla kamu harcamaları daha yakından denetim alınarak gerek döviz ve gerekse TL ile olsun bütün yatırım harcamaları tek bir merkezden yönlendirilmeli ve uygulamalar programlar dahilinde yapılmalıdır.
- Avrupa Topluluğuna katılma halinde, ekonomik yönetimin yeni amaçları, temel makro ve sektörel büyüklükler asgari 10 yılı kapsayacak şekilde yeniden hazırlanarak iş alemindeki kararsızlıklar süratle giderilmelidir.

Ortaya konulan bu boyutların yanı sıra üye olmak için nelerin yapılması gerektiği ve üyelik sonrasında neler olacağına/ne gibi değişimler yaşanacağına dair paylaşımların ifade edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Zira bu kapsam, bir bakıma Avrupa entegrasyonuna dair algı ve imajın hangi yönlerde somutlaştığını da göstermektedir. Nitekim Sabah gazetesi, 15 Nisan 1987 gününde bu sorulara çeşitli yanıtlar aramış ve bu yanıtları da şu şekilde maddeler halinde belirtmiştir (Sabah, 15 Nisan 1987: 5):

“Ortak Pazar’a Üye Olmak İçin Neler Yapacağız?”

- Bir daha ihtilal olmayacak.
- Anayasamızda oldukça önemli değişiklikler yapacağız. Komünist, faşist veya dini parti kurulmasını önleyen yasaklar kaldırılacak.
- Fikir suçundan dolayı kimseye herhangi bir ceza verilemeyecek.
- Grevlere bugünkü gibi sınırlamalar getirilmeyecek. İşçiler, Batı’daki işçiler gibi istedikleri derneklere üye olabilecekler.
- Öğrencilere bugün olduğu gibi dernek kurma yasağı getirilmeyecek. Üniversite öğrencileri istedikleri derneklere üye olabilecekler.
- Devlet memurları isterlerse işçiler gibi örgütlenebilecekler.
- Avrupa İnsan Hakları bildirgesi başta olmak üzere benzeri bütün metinlere sadık kalacağız. İşkence kesinlikle yapılamayacak ve insan onurunu kırıcı bütün konularda daha hassas davranacağız.
- Çocuklar, anne ve babaları tarafından dövülürlerse şikâyetinde bulunabilecekler.

“Ortak Pazar’a Üye Olduktan Sonra Neler Olacak?”

- Dileyen her Türk vatandaşı İstanbul’dan Ankara’ya gider gibi 12 Ortak Pazar ülkesine gidebilecek.
- Bu ülkelerde iş kurulabilecek, işçi olarak çalışabilecek.
- Ortak Pazar üyesi ülkelerin mallarına gümrük vergisi konulamayacağı için bugün ülkemizde satılan bütün ithal mallarının fiyatları yarı yarıya ucuzlayacak. Her türlü yabancı malın ithali serbest olacak.
- Bugün Avrupa’da güzel bir otomobil 5 Milyon civarında satılıyor. Oysa bunlar bize gümrük nedeniyle en az 15 milyondan satılıyor. Tam üyelik gerçekleştiği günden itibaren biz de aynı fiyata bu arabaları alabileceğiz.
- Bugün ülkemizde 7 milyon liraya, o da kuyrukta bekleyerek satın aldığımız yerli arabalar yapanların elinde kalacak. Bu bütün dayanıklı veya dayanıksız tüketim malları için de geçerli olacak.
- Türkiye’de üretilen mallarda da Ortak Pazar standardı aranacağı için bütün yerli mallar yeniden gözden geçirilecek.

Benzer şekilde Günaydın gazetesi de üyelik sonrasında dair öngörülerine şu şekilde yer vermiştir (Günaydın, 15 Nisan 1987: 5):

“Eğer Ortak Pazar’a Girersek Ne Kazanacağız?”

- Türkiye’ye vize uygulayan Ortak Pazar ülkeleri bunu kaldıracak.
- Türkler istedikleri Ortak Pazar ülkesine gidip yerleşebilecek, o ülkelerde iş bulup çalışabilecekler.
- Tekstil gibi konularda uygulanan kota ve sınırlamalar tamamen kaldırılacak.
- Türkiye de gümrük ve fonları kaldıracağından kaliteli tüm Avrupa malları gerçek fiyatlarında ve şu anda satılan yerli mallardan daha ucuz ülkemize gelecek.
- Avrupa teknolojisi ve yatırımları Türkiye’ye gelmeye başlayacak.
- Türkiye tarım ve Sanayi’nin geliştirilmesi için Ortak Pazar’dan milyarlarca dolar kredi alabilecek.

- Türkiye’de gerek ticari gerekse siyasi olarak bugünkü uygulamada bulunan ve Avrupa demokrasisine uymayan tüm maddeler iptal edilecek.

Maddeler halinde ifade edilen unsurlara bakıldığında özellikle beş hususun vurgulanması gerektiği düşünülmektedir. Birincisi, özgürlük ve demokrasi vurgusu ile ilgilidir. Darbe sonrasında yer alan politik konjonktür açısından bu husus önemli bulunmaktadır. İkincisi, serbest dolaşım başlığı altında değerlendirilebilecek argümanlardır. Üçüncüsü, birçok sahada ticari serbestinin sağlayacağı avantajlara dair verilerin sunulmasıdır. Dördüncüsü, bu verilerle de ilişkili olarak ekonomik refahı sağlayacak gelişmelere dair istihdam, teknoloji, kredi gibi imkanların ön plana çıkarılmasıdır. Beşinci ve son olarak ise birey odaklı özgürlük ve demokrasinin yanı sıra diğer politik sahalara da aksedecek olan insan hakları temelli unsurlardır.

2. Siyasi Parti Liderlerinin Yaklaşımları

Bu hususların ardından ikinci olarak siyasi parti liderlerinin başvuruya dair değerlendirme ve yaklaşımlarını ifade etmek gerekmektedir. Buna göre Başbakan Turgut Özal 14 Nisan 1987 günü saat 17:30’da TBMM’de grubu bulunan siyasi parti genel başkanlarını bilgilendirmiştir. Bu bilgilendirme sonrasında ise atılan adımı SHP Genel Başkanı Erdal İnönü: “AET’ye başvuru Türkiye için tarihi bir karardır” şeklinde değerlendirmiş, dolayısıyla pozitif bir tutum ortaya koymuştur. DYP Genel Başkanı Hüsamet Cindoruk ve DSP Genel Başkanı Rahşan Ecevit ise iç politik faktörlere dikkat çekmişler ve bu faktörlerde yer alan sorunlara odaklanmışlardır. Buna göre Cindoruk “Türkiye, rejim şartları yönünden AET’ye giremez” değerlendirilmesinde bulunurken Ecevit ise “başvuruyla birlikte demokrasiye işlerlik kazandırmak gerekir” demiştir (Günaydın, 15 Nisan 1987: 5). Mecliste grubu bulunan siyasi parti liderlerinin haricinde bakıldığında Necmettin Erbakan’ın başvuruyu “vahim hata” olarak nitelendirdiği görülmüştür. Buna göre, “AET’ye üyelik müracaatı konusunda referandum yapılmalıydı. AET’ye temel olan Roma Antlaşması maddeleri Anayasamız’ın temel maddelerine aykırıdır. Türkiye’nin hükümlerini ortadan kaldırır.” Son olarak TKP Genel Sekreteri Nabi Yağcı ise “Türkiye, AET’ye alınmasın” şeklinde bir demeç paylaşmış ve AET’ye girince Türk sanayiinin çökeceğini borçların artacağını iddia etmiştir (Tercüman, 15 Nisan 1987: 1). Siyasi bağlamın ardından son bir yaklaşım olarak ise Türk-İş’in bu konudaki tutumu ifade edilecek olursa, bu adımda Türk-İş’in “AET’ye tam üyeliğe evet” dediği görülmüştür. Türk-İş AET’ye ilişkin görüşlerini özetleyen bir rapor hazırlayarak, başvuruda geç bile kalındığını ifade etmiştir (Cumhuriyet, 16 Nisan 1987: 13).

3. Köşe Yazarlarının Yaklaşımları

Üçüncü olarak köşe yazarlarının tepkilerini ve reaksiyonlarını ele almak mümkündür. Bu noktada, Güngör Mengi’nin, Güneri Cıvaoğlu’nun, Cüneyt Arcayürek’in ve Mehmet Ali Birand’ın AET başvurusunu köşelerine ne şekilde taşıdıkları ve nasıl değerlendirdikleri ifade edilebilir. Güngör Mengi, Sabah gazetesindeki yazısında “Avrupalı Olacağım...” başlığı ile demokrasi vurgusu taşıyan bir yazı kaleme almıştır. Buna göre, Özal hükümeti Türkiye Cumhuriyeti’nin yarınlarına biçim verecek çok hayati bir kararı eyleme geçirmiştir. Bu, Atatürk’ün özlemi olan “çağdaş uygarlık düzeyine ilerleme”nin adımı olarak görülmelidir. Bununla birlikte Mengi temkinlidir. Çünkü tam üyelik için İspanya’nın bile on yıl beklediğini belirtmektedir. Türkiye’yi de en az 2000 yılına kadar bekleteceklerini eklemektedir. Bu yaklaşımı, Özal’ın ifade

etmiş olduğu “uzun ince bir yol”un farkındalığı olarak görmek olasıdır. Son olarak Mengi başvurunun ABD’yi dengeleyici boyutuna da atıfta bulunmaktadır: “Avrupa Topluluğu’nun üyesi olmak kaypak Amerika’nın eline bakmaktan belki daha pahalıya mal olacaktır. Ama böylesi daha onurlu ve çok daha güvenli bir tercihtir” (Sabah, 15 Nisan 1987: 3).

Güneri Cıvaoğlu, Sabah gazetesinde yer alan “AT” başlıklı yazısında Türkiye’nin ilişkilerde yaşamış olduğu engellere ve askeri müdahalelere değinmektedir. Yine bu noktada demokrasi vurgusu ön plana çıkarılmaktadır. Darbe sonrasında “Türkiye, demokrasiye dönecektir” mesajı olarak da sürecin değerlendirilebileceği ifade edilmiştir (Sabah, 15 Nisan 1987: 9). Temkinli olmak nazarında M. Ali Birand da benzer bir tavra sahip olmuştur. Nitekim Milliyet gazetesindeki “Hayırlı Olsun, Ancak...” başlıklı yazısında her şeyin henüz yeni başladığına dikkat çekmektedir. Zira önümüzde daha bekleme ve müzakere dönemi vardır. Ona göre “bizi olduğumuz gibi kabul etsinler” diye düşünüyorsak hayal görüyoruz demektir. (Milliyet, 15 Nisan 1987: 13). Son olarak Cüneyt Arcayürek ise Cumhuriyet gazetesindeki “Liderler Ne Konuştu?” başlıklı yazısında liderlerin yukarıda da arz edilen görüşlerine yer vermesinin yanı sıra Cindoruk’a göre Özal’ın AET’ye başvuruda içtenlikle davranmamış olduğu görüşünü eklemektedir. Öyle ki Özal, “olağanüstü koşullar yaşayan ülkede dikkatleri başka yöne çekmek için” AET’ye alelacele başvuru yapmıştır (Cumhuriyet, 16 Nisan 1987: 13).

4. Kamuoyu Desteğine Dair Argümanlar

Dördüncü olarak kamuoyunun yaklaşımına dair, Milliyet gazetesi 16 Nisan 1987 tarihli bir perspektif sunmaktadır. Buna göre DATA Kamuoyu Araştırması’nın yapmış olduğu araştırma sonucunda “AET’ye halktan da ‘Evet’” manşetine yer verilmiştir (bkz. Görsel 5). Anket, Türkiye’de her 100 kişiden 61’inin Avrupa Ekonomi Topluluğu’na üyeliği onayladığını göstermiştir. Yine her yüz kişiden %19,1’i hayır, %19,8’i fikrim yok yanıtını vermişlerdir. (Milliyet, 16 Nisan 1987: 1).

Görsel 5. “AET’ye Halktan da ‘Evet’”

Kaynak: (Milliyet, 16 Nisan 1987).

Bu yanıtların yanı sıra 15 Nisan 1987 tarihli Sabah gazetesinde “Vatandaş Ne Diyor?” başlığı altında ironik yanıtlarla karşılaşmış olduğunu da eklemek gerekmektedir. Bununla birlikte, verilen desteğin arka planında yer alan ya da yer alması muhtemel saikler analiz edildiğinde ortak pazarın deyim yerindeyse vaat ettiği serbest dolaşım ve ekonomik refah faktörlerinin etkili olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. Nitekim çalışma açısından da ifade edildiği üzere “üye olduktan sonra nelerin değişeceği” eksenli sorulara odaklanıldığında bu ve benzeri yanıtların ön plana çıkarıldığı müşahede edilmiştir.

5. Avrupa Basınında Yer Alan Tepkiler

Beşinci olarak ise tam üyelik başvurusunun Batı medyasında ve elbette özellikle Avrupa medyasındaki yansımalarının ne şekilde olduğu sorusuna karşılık, Milliyet gazetesinin 15 Nisan 1987 tarihinde bu bağlama ayırmış olduğu tezahürler ile karşılaşmak mümkün olmaktadır. Buna göre tepkiler şu şekilde ifade edilmektedir (Milliyet, 15 Nisan 1987: 13):

REUTER: “Türkiye’nin başvurusu üye ülkelerce soğuk karşılandı.”

ASSOCIATED PRESS: “Başvuru AET içinde giderek artan bir siyasi gerilim dönemini başlatacak.”

AFP: “Başvuru sonu olmayan bir girişim”

LA LIBRE BELGIQUE (Belçika): “Türkiye Asya’ya sırtını dönüyor.”

THE TIMES (İngiltere): “Kıbarca girişim. Pazarlık uzun sürecek.”

THE GUARDIAN (İngiltere): “Müslüman ülke Türkiye’yi AT’ın hazmetmesi şüpheli”.

LE FIGARO (Fransa): “Girişim 12’lerde coşku uyandırmadı.”

LIBERATION (Fransa): “Türkiye’nin şansı çok zayıf.”

FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG (F. Almanya): “Türkiye’nin başvurusu yapmamış olması en iyisi olurdu.”

ELEFTEROTIPIA (Yunanistan): “Özal ‘evet’ cevabını alamayacağını bilmesine rağmen, tarihe geçmek istiyor.”

ETNOS (Yunanistan): “Türkiye, Avrupa’da gücünü ve kozlarını artırmayı amaçlıyor.”

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

31 Temmuz 1959 tarihinde temelleri inşa edilen ve bugüne değin devam eden Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri birçok farklı bağlam ekseninde analiz edilen bir alanı temsil etmektedir. Bu çalışma, bu alan içerisinde tam üyelik başvurusu sonrasında ulusal medyaya başvurusunun hangi yönleriyle yansıdığını değerlendirmek amacını taşımıştır. Bu amaç kapsamında müşahede edilen vetireler bir bakıma ilişkilerde değişen ve süreklilik arz eden faktörlerin ve argümanların neler olduğunun tespit edilmesinde önemli rol oynamaktadırlar. Nitekim süreklilik nazardaki unsurların değişime oranla daha belirgin olduğu düşünülmektedir. İlgili düşünceyi temellendirmek açısından bazı perspektifler sunulabilmektedir.

Bunlardan birisi, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde yer alan Türkiye’nin üyeliğinin kısa vadede gerçekleşeceğine dair söylemlerdir. İlişkilerdeki her yeni merhalede bu eksendeki açıklamalara şahit olmak olasıdır. Nitekim çalışma kapsamında da ifade edildiği üzere Başbakan Özal başvurusunun ardından tam üyelik için “10 Yıl Yeterli” demiştir (Sabah, 15 Nisan 1987: 5). Buna benzer bir tabloyla 1995 yılında da karşılaşılmaktadır: “En Geç 98’de Avrupa Birliği’ne Tam Üyeyiz” (Hürriyet, 7 Mayıs 1995). Hatta tam üyelik müzakerelerinin başlaması kararının ardından “Viyana Düştü, Türkiye’nin 42 Yıllık AB Rüyası Gerçekleşiyor” (Hürriyet, 4 Ekim 2005) başlığı ile karşılaşılmaktadır. Lakin bu yönde nihai bir gelişmeden söz etmek için şu an bile çok erken olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır.

Bir diğerk perspektif, ilişkilerin genel kapsamında görülen “demokrasi” vurgusuna birçok kesim nazarında dikkat çekilmiş olmasıdır. Çalışma açısından bu vurguya dair unsurlar dile getirilmiştir. Ayrıca halen bu vurgu Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin temel başlıklarından birisi olmaya devam etmektedir. Demokrasi bağlamının göz ardı edilemez etkisi ile ilişkilere şüpheli ve temkinli yaklaşma bakış açısının da mevcudiyetini devam ettirdiği düşünülmektedir. Kamuoyu desteği nazarında bakıldığında ise desteğin gün geçtikçe azaldığına dair çalışmalarla literatürde karşılaşılmaktadır (Sağlam, 2019). Son olarak Avrupa’daki medya yansımaları açısından Türkiye’ye yönelik olumsuz imajın ve algının devam ettiğini belirtmek mümkün görünmektedir (Özkır, 2019). Dolayısıyla değişim ve süreklilik açısından esas itibarıyla ilişkilerde kendi bağlamı içerisinde bir sürekliliğin/devamlılığın olduğu belirtilebilmektedir.

KAYNAKÇA

Cumhuriyet. 16 Nisan 1987.

Günaydın. 15 Nisan 1987.

Hürriyet. 7 Mayıs 1995.

_____. 4 Ekim 2005.

Milliyet. 15 Nisan 1987.

_____. 16 Nisan 1987.

Sabah. 15 Nisan 1987.

Tercüman. 15 Nisan 1987.

_____. 16 Nisan 1987.

Aktaş, M. (2019). *Avrupa Birliği ve Türkiye*. Bursa: Dora Yayınları.

Alessandri, E. (2010). Turkey’e New Foreign Policy and the Future of Turkey-EU Relations. *The International Spectator* 45(3): 85-100.

Ayata, A. ve Ercan, M. (2016). *Avrupa Birliği ve Türkiye ile İlişkileri, İlişkilerin Siyasi, Askeri, Ekonomik ve Kültürel Çerçevesi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Aybey, A. (2004). Turkey and The European Union Relations: A Historical Assessment. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi* 4 (1): 19-38.

Çalış, Ş. H., (2015). *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri, Kimlik Arayışı, Politik Aktörler ve Değişim*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Ercan, M. (2018). *Avrupa Birliği ve Türkiye ile İlişkileri*. İstanbul: Efe Akademi Yayınları.

Hergüner, B. ve Kalkan, E. (2017). *Farklı Boyutlarıyla Avrupa Birliği Türkiye İlişkileri*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Kışman, Z. A. ve Özek, Y. (2020). *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Üzerine Değerlendirmeler*. Bursa: Dora Yayınları.

- Müftüler-Baç, M. (2016). Turkey’s Ambivalent Relationship with the European Union: to Accede or not to Accede. *Uluslararası İlişkiler* 13 (52): 89-103.
- Özkır, Y. (2019). Batı Medyasının Yüzyıllardır Değişmeyen Türkiye Algısı. (31 Aralık, 2020). <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/bati-medyasinin-yuzyillardir-degismeyen-turkiye-algisi/1576706>
- Sağlam, Hakan. (2019). Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Dair Kamuoyunun Tutumu ile Medyanın Genel Politikası Arasındaki İlişki: 2008’den 2017’ye Bir Karşılaştırma. *Erciyes İletişim Dergisi* 6 (2): 1269-1290.
- Sandalcılar, A. R. ve Erdoğan, S. (2017). *Ekonomik Entegrasyonlar Avrupa Birliği ve Türkiye*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Szigetvari, T., (2014). EU-Turkey Relations: Changing Approaches. *Romanian Journal of European Affairs* 14 (1): 34-48.
- Türe, H. vd., (2018). *Avrupa Birliği 2020 Stratejisi ve Türkiye*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Zenginoğlu, S. (2018). Özal Dönemi Türk Dış Politikası Perspektifinden Türkiye’nin Avrupa Topluluğuna Tam Üyelik Başvuru Süreci. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 11 (60): 482-487.

Karikatür 1.

Kaynak: (Milliyet, 15 Nisan 1987.)

Karikatür 2.

Kaynak: (Tercüman, 16 Nisan 1987.)